

UPELAK DARAMAN BIDEA

Arrantza-ontzietan sagardo upelak balea edo bakailao bila joateko eramaten zituzten garaian, Pasaiako ontziolan Joxe zurgin iharrak itsasontzi bat amaitu eta uretara egiten zuenetan bere buruari galdetzen zion nolakoa ote zen itsasontzi hura hartuko zuen bale eta bakailaoen lurra, hainbestekoak zirenez kontatzen ziren istorioak. Inoiz etsiak jota zenetan, dena bertan behera utzi, eta horrelako upel baten barruan sartu eta lur berri horietara alde egiteko gogoa pizten zitzaion.

Egun batean, gehiago ezinean, di-da, lehorreko bizimoduak gogaituta, idi gurdi batean ikusi zituen upeltzar pare bat, nonbait itsasoratzeko zain zeudela, eta ez bat ez bi, iluntzearekin upel hegaleko ateoia ireki, ogi mondrongo bi eskuan, bertara sartu zen. Joxek, laster ahaztu zituen ontziolako izerdi eta nekeak, itsas marinela amets izanik Flandes ezagutu, edota, areago, Indietako lur emankorrak ezagutzen zituela loak hartu baitzuen upelaren barruan. Nora ote zihoan upela eramango zuen itsasontzia? Nolakoa ote zen lurralde hura?

Biharamunean, berriz, gurdia martxan jarria zela konturatu zen, eta zirkinik egin gabe arnasari eutsi zion itsasontzian noiz sartuko. Itxaronaldiak, berriz, luze jo zuen: harrabots eta zalapartak urrunduz zihoazen eta itsasoaren zaratarik entzuten ez zirela Joxe estutzen hasia zenean, atea kanpotik itxita nonbait, zirrikitu batetik begia jarri eta belardia baino ez zuen ikusten, belardia! Nora ote zihoan upelak zeraman bidea? Oihu eta garrasi baina, alferrik, gurdia zeraman idi parearen itsu zen uztarpean, eta gidari agurea gorreriak jota zegoen.

Iluntzea izango zen, Igartubeitiko Mari alarguna Pasaiatik zetozen upel berrien zain zegoen. Bitartean, idi-orgaren karrankarekin upel barruan balantzaka, Joxe upel barruan lo zetzan, harik eta... isoooo! eta kriseilu batek argi egin zuen arte. Bat-batean, elkarrizketa bat entzun zuen, eta ondoren, makilakadaka zebilen bat edo bat kanpoan. Joxe upel barruan urduritzen hasia, “lagundu, lagundu!” deiadarka hasi zen, baina kanpotik zarata mutu antzeko bat baino ez zen aditzen. Mari Igartubeiti alargunak, berriz:

-Miel! Deabru galanta upel barruan piztia sartu duena! Ekarri sarda derrepente! –agindu zion agureari- .

Agurea sardaren bila zihoala, upel barrutik doinu ezagun bat entzun zen:

*Dama gazte xarmant bat jiten zaut bixtara,
Iduritzen baitzeraut zeruko izarra!
Ama batek hazteko, hori zerbait bada
Gure salbatzaileak kontserba dezala!
Trala tralara tralara, kontserba dezala!*

-Piztia izateko, kantatzen ere bazekik!

Horrela ezagutu zuten elkar Joxek, -aurrerantzean maitekiro “Piztia” deituko zuena-, eta Mari Igartubeitik. Batak piztiaren lekuan kantaria topatu zuen, eta besteak Indietako lur eder eta oparoen lekuan Igartubeiti baserriko ugazabandre alarguna sagasti baten erdian. Imintzioak imintzio, ustekabeak, laster egin ziren elkarrengana, negu beltza ere bazen, eta giza-berotasun faltan ziren biak, bai Mari, eta bai Piztia.

Joxeren begitarteak atsedean hartu zuen Igartubeitiko sagasti eta Mariren besoetan, eta Mari alargunak nobiotarako ez bazegoen ere, jainkoaren (ala auskalo, deabruaren) oparizat hartu zuen *Piztiaren* bisita. Kontua da, gauero Joxek gogora ekartzen zizkiola ontziolan egin itsas ontzien edertasunak, eta Indietatik zetozen jantzi, espezia, ale eta fruituak oro.

Gau batean, Mari esan zion:

-Upel barrua betea zeukaat!

-Zer?

-Umedun nagok!

-?

-Egidak itsasontzi bat.

-Zer?

-Bai, ontziolan egin ohi huen itsasontzien tankerako bat, guk biontzako, eta sabelean daramadan haurrarentzako. Mutila bada, Juan deituko da, eta neska bada, Andere.

Biharamunean, Joxe, Pasaiara itzuli, ontziolan ezagutzen zituen arotz, errementari, zurgin maisuak, igeltsero ofizialak eta etxegintzako beste zenbait lagun bildu, eta emazteak jarritako erronkari nola erantzun asmatu nahian jardun zuten:

-Itsasontzia egiteko ez zioke ba esan! Sekula holakorik! Non eta Ezkion! –zioen arotzak; “Haurdun zegok eta aditu behar” –zioen errementariak; ofizialak, berriz, “hori esateko euri

galantak zetozek...!"; Joxek, ordea, argiena ez bazen ere, bazekien Mari emazteari sabel erno berriak hitz egin ziola, eta, beraz, berak bihotzez erantzun besterik ez zezakeela egin. Hartara, arotz, errementari, ofizial, igeltsero eta enparauak gurdian bildu eta Ezkiora eraman zituen, bolada baterako lanaren truk, edana eta jana aginduz.

-Mari, itsasontzirik onena egingo dinat, baserri-dolare ikusgarri bat!

Eta lanak hasi ziren: zurgin eta ofizialek ardatza eta habeak izango ziren haritz tantaiak hautatu, ebaki eta eraitsi, lera pare gainean garraiatu...; zerraz moztu, oholak egin, antolatu, jaso, josi... Hargin eta igeltseroek egituraren oinarria eta teilatua eman zioten. Igartubeitik Pasaiako ontziola zirudien Joxeren begietan. Mari kontent zen dolare berri ikusgarriarekin.

Dolare etxea martxan jarri zenean, berriz, monjorra izan zen Igartubeitin! Upel bete berriek eta hutsak zokor mazoarekin joz doinu garbiak ateratzen zituzten, dolarean sagarrak zanpatzearen tankeran. Pozik zen Joxe. Pozik ontziolako lagunak ere, makila bina eskuetan hartuta haritz-oholak joz zalapartan, zurak kantatu egin zuen gau hartan, ttakun tan ttakun. "Upela, upela...sagardoaren batela", kanta ere ordukoa omen da.

Hurrengo urtean uzta oparoa izan zuten, bai sagardo aldetik, bai familia aldetik ere, Juan ez ezik Andere ere jaio zelako, bi baten orde. Guztiarekin ere, dolare berriak salmenta politik eginarazi zizkion Igartubeiti familiari.

Baina, hurrengo urteko sagar patsa egin berritan zirela, bisita berezia izan zuten Igartubeitin, inoiz ez bezalakoa. Erregeren zerbitzuko zaldun bat agertu zen, sonbreiru luze lumadun, ezpata gerrian eta lepotik behera kapa gorri eroria zeramala.

-Igartubeiti al da hau?

-Bai, jauna!

-Erregeren zerbitzuko nauzue. Sagardo upel salmenta ikaragarriak izan dituzuela eta, agindua dut dolareari dagozkion zergak biltzeko: sagar patsarekin hamarrena eta berria egin orduko beste hamarrena. Dakizuen bezala, errege jaunak guda latza du Flandes aldean eta hornikuntza oro behar izango dugu arerioak bentzitzeko.

-Baina, baina... ez badaukagu sosik guretzat ere, dolarea egin berria da eta zordun gara askorekin!

-Erregeren agindua da!

Marik eta Joxek elkarri begiratu zioten.

-Ondo da, jauna. Zatoz gurekin, erregek eta erregeren zerbitzariak begirunez artatu behar dira. Zatoz eta upeletako onena emango dizugu. Zerorrek dastatuko du zein ona dagoen aurtengo sagardoa– zuzendu zitzaion Joxe.

-Sagardo honekin ez da munduan beldurrik! Edan nahi adina gizona, honek ez dakar kalterik.-
gaineratu zion Marik.

Upel artean, txotx batean eta txotx bestean, bertso, kontu eta kanta luze aritu ziren erregeren zerbitzaria balantzaka hasi zen arte. Eta joateko imintzioa egin zuenean:

–Entzun ezazu orain, hemengo zurak zein musika duen!– ohartarazi zuten errege zerbitzaria.

Txalaparta atera zioten ondoren eta *ttakun tan ttakun* doinuetan aritu ziren harik eta sagardo eta upel artean zalduna, sonbreiru luze lumadun, ezpata eta kapa gorri eta guzti, edanda erabat braust! luze erori zen arte.

Gorreriak jotako agurea prest zegoen kanpoan gurdiarekin. Luze zetzan zalduna orgatila batean igo eta gurdi gainean zen upeltzarrean sarrarazi zuten. Zurrunga zegoela, Marik, sagar bat eskuan hartu eta ahoan sartu zion.

-Aire hemendik!

-Norako da upel hau? –galdetu zuen agureak.

-Igartubeiti baserri-etxeko partez, Indietara ateratzen den lehenbizikoan sartu... edo bestela, balea eta bakailaoetarako batean. Ternuan harrokeriak hoztuko zaizkio!

Joxek irribarrea ezpainenetan lepotik heldu Mari emazteari eta zera xuxurlatu zion belarriari:

-Alferrik zabiltza, Mari. Ez dago sekula jakiterik zein den upel batek daraman bidea.